

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΠΑΤΣΕΛΗ

ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΑ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ

Φέροντες εἰς τὴν δημοσιότητα, διὰ τῶν φιλοξένων σελίδων τῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας», τὴν κατωτέρω μελέτην μας ὑπὸ τὸν τίτλον «Τοπωνυμικὰ Δελβινακίου τῆς Ἑπείρου», νομίζομεν ὅτι συμπληρώνομεν μὲ αὐτὴν τὸν κύκλον τοῦ ἐνδιαφέροντός μας διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς προσφιλοῦς γενετείρας μας.

***

Ἀπὸ τῶν μαθητικῶν μας χρόνων, εἰς τὴν Μεγαλόνυμον τοῦ Γένους Σχολῆν, τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας, πὺν μελετᾶ τὰς πράξεις καὶ τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου, ὄχι ὑπὸ τὴν στατικὴν, ἀλλὰ τὴν γενικὴν των μορφήν, ἥτοι τὸ γίνεσθαι τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ τὴν ἀνεύρεσιν τῆς αἰτιώδους σχέσεως μεταξὺ τῆς προηγουμένης καὶ τῆς ἐπομένης καταστάσεως, ἥτοι μεταξὺ αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος, εἶχεν ἐπισύρει ἰδιαιτέρως τὸ ἐνδιαφέρον μου.

Ἀντιμετωπίζουσα οὕτω ἡ ἱστορία ἀπέραντον ποικιλίαν μορφῶν καὶ ἐκδηλώσεων τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ ἐντοπίζουσα τὸ ἐνδιαφέρον της εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς τελευταίας ταύτης, βάσει τῶν στοιχείων πὺν διέσωσεν ἡ γραπτὴ καὶ προφορικὴ παράδοσις καὶ τὰ ὁποῖα στοιχεῖα συλλέγουσα ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, σχηματίζει τὴν εἰκόνα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, φυσικὸν εἶναι νὰ ἐπισύρη τὴν περιέργειαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου. Τοιαύτην ἰδιαιτέραν κλίσιν τρέφοντες πρὸς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, φυσικὸν ἐπακόλουθον ἦτο νὰ συλλέγωμεν ἕκτοτε κάθε στοιχεῖον σχετικὸν μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς γενετείρας, ὑπὸ τὴν στενωτέραν της σημασίαν καὶ τῆς Ἑπείρου γενικώτερον, καταρτίσαντες οὕτω, σὺν τῷ χρόνῳ, πολῦτιμον ἀτομικὸν ἀρχεῖον τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑπείρου.

***

Ἐκ τοῦ ἀρχείου τούτου ἀρνούμενος στοιχεῖα, ἐδημοσιεύσαμεν μέχρι τοῦδε, κατὰ καιροῦς, ὅσον αἱ ἐπαγγελματικαὶ μας ἀσχολίαι καὶ τὰ οἰκονομικά μας ἐπέτρεπον, ὑπὲρ τὰς τριάκοντα ἡπειρωτικὰς μελέτας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰς κάτωθι περὶ Δελβινακίου: «Ὁ ἰατροφιλόσοφος Δελβινακιώτης Κωνσταντῖνος Ἡροκλῆς Βασιάδης» (β' ἔκδοσις τῆς μελέτης ταύτης ἐπηνυζημένη (σελ. 70) ἐγένετο τὸ 1960 ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἀποκαλυπτηρίων τῆς προτομῆς τοῦ ἀνδρός, δαπάναις τοῦ κ. Νικολ. Ε. Τσελεπῆ). «Ὁ Δελβινακιώτης δημοσιογράφος Ἀριστείδης Ρούκης» (εἰς Ἑπειρωτικὰ Α., Μιλτ. Οἰκονομίδου, 1938). «Αἱ Σχολαὶ Δελβινακίου ἐπὶ Τουρκοκρατίας», 1948. «Τὸ Δελβινάκιον τῆς Ἑπείρου», 1948. «Διατὶ τὸ Δελβινάκι ἐκλήθη ἡρωϊκόν;».

Ἐπὶ πλέον, εἰς τὰς φιλοξένους σελίδας τῆς «Ἑπ. Ἑστίας», ἐδημοσιεύθησαν αἱ κάτωθι περὶ Δελβινακίου μελέται μας:

«Ἐντυπώσεις ξένων περιηγητῶν ἀπὸ τὸ Δελβινάκι», 1954, σελ. 790—798.

«Παλαιογραφικὰ Πωγωνίου». (Ἐκ τοῦ Ἀρχείου Μάρκου Οἰκονόμου), 1954, σελ. 1028—1034 καὶ 1150—1154.

«Ὁ Δελβινακιώτης Ἱεράρχης Ε. Ψήμας», (1965. Ὑπὸ ἀνατύπωσιν).

«Ἡ συμβολὴ τῶν Δελβινακιωτῶν εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκουλενίου καὶ τοῦ Προῦθου τὸ 1821».

Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ κύκλου τοῦ ἐνδιαφέροντός μας διὰ τὴν προσφιλῆ γενέτειραν ἀπέμεινε τὸ θέμα τῶν τοπωνυμίων τοῦ Δελβινακίου, εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ὁποίων προβαίνομεν διὰ τῆς παρούσης μελέτης.

***

Ἡ τοπωνυμολογία, ἐκ τῶν νεωτέρων ἐπιστημῶν, ἀποτελεῖ κλάδον τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης, ἔλαβε δὲ εἰς ὄλον τὸν κόσμον μεγάλην ὄθησιν, διὰ τὴν ἀξιόλογον συμβολὴν τῆς εἰς τὴν ἐξακριβῶσιν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας ποὺ προσφέρει εἰς τὴν Ἱστορίαν, Γεωγραφίαν, Γλωσσολογίαν καὶ Ἐθνολογίαν. Ὁ Ἄντ. Μηλιαράκης ἐχαρακτήρισε τὰ τοπωνυμικὰ διαφόρων χωρῶν ὡς «ἐπιγραφὰς γεγλυμμένας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους» δηλαδὴ ὡς «περισωζόμενα τόξα κατεστραμμένης γεφύρας ἣτις μετὰγει ἀπὸ τοῦ παρόντος πρὸς τὸ παρελθόν». Τὰ τοπωνυμικὰ ὅθεν δὲν εἶναι αὐθαίρετα κατασκευάσματα, ἀλλὰ συνδέονται στενῶτα πρὸς τὴν μορφήν τοῦ ἐδάφους, τὴν φύσιν, τὴν βλάστησιν, τοὺς κατοίκους, τὴν ἱστορίαν, τὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις. Ἡ μελέτη τῶν τοπωνυμίων ὅθεν εἶναι σπουδαιότατη ὄχι μόνον διὰ τὴν σύγχρονον γεωγραφίαν καὶ ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ λαογραφίαν καὶ ἔθνολογίαν. Τὰ ὀνόματα πράγματι ἐνὸς τόπου πολλάκις χαρακτηρίζουν τὴν φύσιν καὶ τὴν μορφήν τοῦ ὀνομαζομένου τόπου καὶ μᾶς ὀδηγοῦν εἰς τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς του, ἐνῶ ἄλλοτε πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἀποτελοῦν δεῖγμα μυθοπλαστικῆς φαντασίας τοῦ λαοῦ καὶ συνδέονται πρὸς παραδόσεις καὶ παλαιὰ ἔθιμα.

***

Ἡ πολὺς Γερμανὸς Φαλμεράιερ, προσπαθεῖ ἀπὸ τὰς σλαβικὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα τοπωνυμίας, νὰ ἐξαγάγῃ τὸ συμπέρασμα περὶ τῆς σλαβικῆς ἐπιδράσεως εἰς αὐτήν. Τὸ αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ πράξῃ καὶ ὁ ἐξ ἴσου σλαβολόγος καὶ σλαυόφιλος Βάσμερ, ὅστις ὑπερτιμῶν τὴν σημασίαν τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν παρομοίων τοπωνυμίων, προσπαθεῖ νὰ τὰ παρουσιάσῃ ὡς σλαβικὰ ἵνα διευκολύνῃ οὕτω τὸ ἔργον τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὡς πρὸς τὰ σλαβικά, τοπωνύμια εἰς τὴν Ἡπειρον, ταῦτα ὀφείλονται εἰς τὸν ποιμενικὸν χαρακτήρα τῶν ἐπηλύδων σλαύων, διότι τὰ σλαβικὰ τοπωνύμια εἰς τὴν Ἡπειρον εἶναι κυρίως ὀνόματα θέσεων ἢ γεωγραφικῶν σημείων. Εἶναι ταῦτα τὰ μόνα σημεῖα τῆς διαβάσεώς των ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν αὐτὴν ποὺ ἀφῆκαν οἱ ἐπήλυδες καὶ ὀλιγάριθμοι αὐτοὶ ἐπιδρομεῖς, οἵτινες, σὺν τῷ χρόνῳ, ἀπερροφήθησαν ἀπὸ τὸν ἰθαγενῆ ἑλληνικὸν πληθυσμὸν, ὥστε ἐκτὸς τῶν τοπωνυμίων τούτων, οὐδὲν ἕτερον σημεῖον τῆς διαβάσεώς των νὰ ἀφήσουν οὗτοι εἰς τὴν χώραν μας (1).

***

Ἡ ἠπειρωτικὴ τοπωνυμολογία προωθήθη μεγάλως διὰ τῶν μελετῶν τῶν κ. κ. Κ. Ἀμαντου (Τοπωνυμικὰ Σύμμεικτα—Ἀθηνᾶ 1910, σελ. 186—189). (Ν. Βέη—Κ. Μέρτζιου (Συμβολὴ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ξενικῶν Ἡπειρωτικῶν Τοπωνυμίων, Ἡπ. Χρον., 1934, σελ. 190—202. Π. Ἀραβαντινοῦ (Χρονογραφία τῆς Ἡπέρου Β). Γ. Ἀναγνωστοπούλου (Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἡ-

1. Δ. Ζακηθυνοῦ: «Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι καὶ αἱ σλαβικαὶ τοπωνυμίας», Ν. Ἑστία, 1964, σελ. 485—490 καὶ 536—542. Ἡ ἀείμνηστος Χρηστοβασίλης (Ἡ Ἡπειρος καὶ τὰ ἐν αὐτῇ σερβικὰ ὀνόματα. Ἡπειρ. Ἡμερολόγιον, 1914, σελ. 44—54), παραθέτων χρυσόβουλον τοῦ Συμεῶν, ἐκδοθὲν ἑλληνιστὶ τὸ 1361, γράφει ὅτι οἱ Σέρβοι «οὐδεμίαν σερβικὴν ἀποικίαν ἐγκατέστησαν ἐν Ἡπέρω, τὰ δὲ σερβικὰ ὀνόματα τῶν πλείστων χωρῶν τῆς Ἡπέρου ὀφείλονται εἰς τοὺς Σέρβους χιμαριώτας, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ἔδιδον τὰ αὐτῶν ὀνόματα εἰς τὰ χωρία καὶ ἄλλοι μετέφραζον χαρακτηριστικὰς τοποθεσίας τῶν εἰς αὐτοὺς ἀνηκόντων χωρῶν...».

πειρωτικῶν Τοπωνυμίων), Ἡπ. Χρον., 1926. Ν. Πολίτη (Γνωμοδοτήσεις περὶ μετωνομασίας συνοικισμῶν καὶ κοινοτήτων ἐκδιδόμεναι ἀποφάσει τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν, 1920). Ἀθ. Παπαχαρίση (Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τοῦ Πωγωνίου, Ἡπ. Χρον., 1933). Κ. Στεργιοπούλου (Τοπωνυμικὸν τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, Ἡπ. Χρον., 1934). Φουρίκη (Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν Ἡπειρωτικὴν Ἱστορίαν, Ἡπ. Χρον., 1928). (Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Ἀττικῆς, Ἀθηνᾶ, 1929 καὶ 1930). Χρ. Σούλη (Τοπωνυμικὸν τῶν Χουλιαριάδων, Ἡπ. Χρον., 1932). Π. Φουρίκη (Πόθεν τὸ ὄνομα Σούλι, Ἡμερολ. Μεγάλης Ἑλλάδος, 1922). Α. Χαντῆς (Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι. Ἐπιστήμη, 1946, Χρηστοβασίλη.

Ἡμεῖς δημοσιεύοντες τὴν παροῦσαν μελέτην περὶ τῶν τοπωνυμῶν τοῦ Δελβινακίου, θερμὰς ἐκφράζομεν εὐχαριστίας εἰς τὸν μαθητικὸν μας φίλον συνταξιούχον δημοδιδάσκαλον Δελβινακίου κ. Κ. Μ. Νόννην, διὰ τὴν συμβολὴν του ὡς πρὸς τὸν προσανατολισμὸν καὶ τὴν τοποθεσίαν πολλῶν ἐκ τῶν ἀναγραφομένων τοπωνυμῶν.

Τὰ παρατιθέμενα κατωτέρω τοπωνύμια Δελβινακίου ἀναγράφονται κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν. Εὐχόμεθα καὶ θέλομεν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ἡ παροῦσα ἀτελὴς μελέτη μας θέλει συνεχισθεῖ παρὰ νεωτέρων καὶ εἰδικῶν συμπατριωτῶν μας, πρὸς διαλεύκανσιν ἀρκετῶν σκοτεινῶν σημείων τῆς ἱστορίας τῆς προσφιλοῦς γενετείρας μας.

Ἀϊγεώργη (στὸν): Ἀγιώνυμον τοπωνύμιον, ὅπου ὑπάρχει ἐξωκλήσι, τιμώμενον εἰς μνήμην τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Πλείσται εἶναι εἰς Δελβινάκιον αἱ ἐκ τῶν ναῶν ἀγιώνυμοι τοπωνυμῖαι. Ὁ Φαλμεράγιερ, ἀπεπειράθη νὰ στηρίξη τὴν μεγάλην διάδοσιν τῶν ἀγιωνύμων τοπωνυμῶν ἢ ἀπλῶς ἀγιωνυμίων, εἰς τὴν ὀλοσχερῇ καταστροφῇ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὸν ἐκσλαυϊσμὸν τῆς Ἑλλάδος, παραδεχόμενος ὅτι τὰ ἀγιωνύμια αὐτὰ προῆλθον, ὅταν ἐξεχριστιανίσθησαν οἱ Σλάβοι, πού εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ ὁ Jirecek ἀπέδειξε τουναντίον ὅτι τὰ ἀγιωνύμια αὐτὰ δὲν ἀνήκουν εἰς τοὺς χρόνους τῆς Σλαυϊκῆς Ἱεραποστολῆς, ἀλλὰ εἰς τὴν περίοδον τοῦ πρώτου ἐκχριστιανισμοῦ⁽¹⁾.

Ἀϊλιᾶς: Περιοχὴ πέριξ λόφου εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένον τὸ παρεκκλήσιον τοῦ προφήτου, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, διότι νομίζεται ἐκ παρασχετισμοῦ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι καὶ ὁ προφήτης Ἡλίας ἀνελήφθη ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ βουνιοῦ, ὥστε ἡ λέξις « Ἁ γ ι ο ς Ἡ λ ί α ς » νὰ σημαίνη μετωνυμικῶς κορυφὴ βουνοῦ⁽²⁾.

Ἡ ζωνηρὰ ὁμως τῶν Δελβινακιωτῶν εὐσέβεια δὲν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ ἀποδίδει τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου εἰς μνήμην τοῦ ὁποίου κτίζει ναόν, καὶ εἰς τὴν πέριξ περιοχὴν.

Ἀμελικό: Ξενῶν, ὅπου σήμερον ἡ δημοτικὴ ἀγορὰ, ἀποτελούμενος ἐξ ἐνὸς καὶ μόνου δωματίου, πρὸς διανυκτέρευσιν καὶ κατάλυμα (κονάκι) ἄλλοτε τῶν ξένων καὶ τῶν τουρκικῶν στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων (κοσιάδες), εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε σταῦλος, διὰ τὴν διαμονὴν τῶν ζώων. Ἀμελικὸ ἐκαλεῖτο καὶ ὁ φόρος, διανεμητικὸς ἐπὶ πλέον, πού ἐπλήρωνον ἐπὶ τουρκοκρατίας οἱ κάτοικοι εἰς τὸν μουχτάρην ἢ Ἀμίλην, διὰ τὰ ἔξοδα φιλοξενίας τῶν ἀνωτέρω ἀποσπασμάτων, καὶ ὁ ὁποῖος μουχτάρης ἦτο ἐπιφορτισμένος μὲ τὰ καθήκοντα τῆς ὑποδοχῆς καὶ τῆς φιλοξενίας. Ἀνάγκη καθιερώσεως σοῦ ἀμελικοῦ ἦτο ἡ συχνὴ ἢ μᾶλλον καθημερινή

1. Ἡπειρωτικὰ Χρονικά, 1934, σελ. 165.

2. Βλ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Τόμ. Α', εἰς λέξιν.

σχεδὸν ἄφιξις «αὐθεντικῶς ἀνθρώπων» εἰς τὸ Δελβινάκι, δι' ὑπηρεσίαν τοῦ τουρκικοῦ δημοσίου καὶ ἡ ὑποχρέωσις τῆς Κοινότητος νὰ παρέχῃ στέγην καὶ διατροφήν, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς εἰς αὐτὴν παραμονῆς των⁽¹⁾.

Ἀσπρόζι: Τοπωνυμικὸν κληθὲν οὕτω λόγῳ τοῦ λευκοῦ σχήματος τῆς περιοχῆς. Ὁ ἀσπρόζης εἶναι ὁ κρανίου τόπος τοῦ Δελβινακίου, διότι παλαιότερον οἱ πρόγονοί μας ἕως ἐκεῖ συνώδευον τοὺς ξενητευομένους συγγενεῖς των καὶ ἐκεῖ ἐδίδετο ὁ ἀσπασμὸς τοῦ ζωντανοῦ χωρισμοῦ.

Βαρκό: Τόπος ὑγρός, νερὰ στάσιμα, καὶ κατ' ἀκολουθίαν χλοερός, ὅπου λόγῳ αὐτῆς τῆς ὑγρασίας, τὸ χόρτον φύεται ἀφθονώτερον καὶ διατηρεῖται χλωρὸν περισσότερον χρόνον⁽²⁾.

Τὴν λέξιν «βαρκό», ὁ μὲν Μέγιερ θεωρεῖ ἀλβανικὴν, καὶ τὴν σχετίζει μὲ τὸ ἀλβανικὸν *vlâce*, ὁ δὲ Μέρτζιος τὴν παράγει ἀπὸ τὸ ἰταλικὸν *varco*=πόρος⁽³⁾ (διόδος), ἐνῶ ἡ λέξις εἶναι ἑλληνικὴ, ὅπως παραδέχονται οἱ ἀείμνηστοὶ γλωσσολόγοι μας Χατζηδάκις καὶ Γ. Ἀναγνωστόπουλος, ποὺ τὴν σχετίζουν μὲ τὸ «βαρύς», «βαρικὸς» καὶ «βαρκὸς» καὶ ὡς ἐπίθετον «βαρκὸς»⁽⁴⁾. Ἡ λέξις ἀπαντᾶται καὶ εἰς τὴν Ἀρίστην τοῦ Ζαγορίου, τὸ Πήλαιον καὶ τὴν Παρνασίδα⁽⁵⁾.

Βατσουνιά: Περιοχὴ Ν.Δ. τοῦ Δελβινακίου καὶ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας καὶ ἐκτάσεως τριάκοντα περίπου στρεμμάτων, ὀνομασθεῖσα οὕτω ἀπὸ τοὺς θάμνους ποὺ φύονται ἐκεῖ, καὶ τοὺς ὁποίους οἱ κάτοικοι ὀνομάζουν «βατσουνιές». Ἡ δασώδης αὕτη ἔκτασις καλεῖται καὶ «βουρβαλιᾶ».

Γάλιανη: Τοπωνυμία λόφου δασώδους Ν.Δ. τῆς κωμοπόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας, ἐκτάσεως διακοσίων περίπου στρεμμάτων, οἱ ἀγροὶ τῶν ὁποίων καλλιεργοῦνται μὲ σιτηρά. Ἄλλοτε συνοικισμὸς, τὰ ἴχνη τοῦ ὁποίου σώζονται εἰσέτι, καὶ ἰδιοκτησία τοῦ Ἀγιᾶν Ζουλφικάραγα ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρον, ἀγορασθεῖς ἀπὸ τοὺς Δελβινακιώτας τὸ 1670⁽⁶⁾. Οἱ κάτοικοι τῆς Γάλιανης, μετοικήσαντες εἰς Δελβινάκι, ἀπετέλεσαν τὴν σημερινὴν «Κάτω Χώραν» καὶ «Μπουλάλι». Ἡ κατάληξις «νι» εἶναι σλαβικὴ. Κατὰ τὸν G. Stadtmüller⁽⁷⁾, ὅλα τὰ σλαβικὰ τοπωνύμια «ανη» ἢ «ιάνη» εἶναι ὡς πρὸς τὸν τύπον πληθυντικοὶ καὶ ἐμφαίνουσι ἐθνικὰ ὀνόματα καὶ ἐνδείξεις τάξεων, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ ἀνθρώπους ποὺ κατοικοῦν εἰς ἓνα τόπον.

Γκίνκα: Κατὰ τὸν ἐκ Βησσάνης φίλον λόγιον κ. Σπ. Στούπην (Βραβεῖον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν), πρόκειται περὶ συνθέτου τοπωνυμίου ἐκ τῶν Ἀλβανικῶν λέξεων «Γκίνκ» (Ἰωάννης ἢ Ἀργύρης) καὶ «γκά»=τοῦ ἢ ἀπὸ ἧτοι τοῦ Γιάννη ἢ ἀπὸ τοῦ Γιάννη. Οἱ Ἀλβανοὶ «Γκίνο» ἐκάλουν τὸν πρωτοστράτωρα τοῦ Μωρηᾶ (1453—1456) Μανουὴλ Κατακουζηνόν. Κατὰ τὸν Σάθαν, αὐθέντης τῆς Βαγενετίας, τμῆμα τῆς ὁποίας ἀπετέλει καὶ τὸ Πωγῶνι (1380) ἦτο ὁ Γκίνος Σπάτας. Πρόκειται ὅθεν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περὶ ἀλβανοβλαχικοῦ τοπωνυμίου.

Γραβιά: Λόφος Β.Α. τῆς κωμοπόλεως, ὀνομασθεῖς οὕτω ἀπὸ τοὺς μικροὺς γράβους (γαύρους), δένδρον ἄγριον τῆς οἰκογενείας τῆς δρυός, λεπτὸν, σκο-

1. Μ. Κόκκορου (Νοσταλγοῦ): Τὸ Ἀμελικὸν Κουκουλίον. Εἰς «Ἡπειρ. Ἐστία», 1953, τεύχος 14, σελ. 608—9. Γ. Παϊσίου: Ὀλίγα περὶ τοῦ Ἀμικικοῦ Χιονιάδων. Ἐνθ. ἄνωτ., 1954, τεύχος 21, σελ. 45—47. Κ. Λαζαρίδη: Ὁ θεσμὸς τοῦ Ἀμίλη. Ἐνθ. ἄνωτ., 1953, τεύχος 17, σελ. 951—957.

2. Κ. Στεργιοπούλου: Ἡπειρ. Χρον., 1934, σελ. 220. Γ. Ἀναγνωστοπούλου: Ἡπειρ. Χρον., 1926, σ. σ. 96.

3. Ἡπειρ. Χρονικά, 1934, σελ. 202.

4. Ἡπειρ. Χρον. Θ', σελ. 220.

5. Πρβλ. καὶ «Ἡπειρ. Ἐστία», Νο 109, σελ. 423.

6. Ν. Πατσέλη: Τὸ Δελβινάκι τῆς Ἡπείρου, σ. σ. 47.

7. Ἡπειρ. Χρονικά Θ., σελ. 160.

λιόν και ὄχι ὑψηλόν, πού εἶναι κεκαλυμμένος. Κατὰ τὸν Διονύσιον, ὁ γράβος λέγεται και κάρπινος (carpinus) ἑλληνιστὶ δὲ ζυγία⁽¹⁾. Φυτώνυμος ὄθεν τοπωνυμία, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ὄνομα παραμένει και ἀφοῦ λείπει τὸ φυτὸν πού τοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομα. Ἐὰν δὲ κτισθῇ τὸ μέρος, τὸ χωρίον προσλαμβάνει και τὴν φυτώνυμον τοπωνυμίαν, διότι, κατὰ τὸν ἀείμνηστον Σ. Μενάρδον, τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων τοποθεσιῶν εἶναι τρόπον τινὰ φυτώρια τῶν ὀνομάτων τῶν κωμῶν, ὅπως π.χ. ἔχομεν εἰς τὴν Ἑπειρον χωρίον «Ἀσφάκα» πρὸς Β. τῶν Ἰωαννίνων και εἰς τὰς κάτωθεν τῶν Ἀσπραγγέλων (Δοβρᾶς) ὑπωρείας τοῦ Μιτσικελίου. «Καρυές» εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἰδίου ὄρους. «Μηλιὰ» εἰς τὸ Μέτσοβον. Χάνι «Φτελιᾶς» πανδοχεῖον πρὸς Ν. τῶν Ἰωαννίνων, λαβὼν τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν πλησίον πελέαν.

Γκουγκᾶς : Ἀνδρωνυμικὸν τοπωνύμιον, ἴσως ἐκ τοῦ κτίτορος τοῦ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἐν λόγῳ ἔξωκλησίου τοῦ προφήλου Ἡλίου. Ἴσως νὰ πρόκειται περὶ παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος «Γκούγια», μέλος τῆς οἰκογενείας τοῦ ὁποίου, ὁ Εὐστράτιος Γκούγιας, λαβὼν μέρος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην τῶν Σαλώνων. Κατὰ τὸν ἐκ Βησσάνης φίλον ἱστορικὸν κ. Σπ. Στούπην, εἰς τὸ χωρίον Παλαιόπυργος τοῦ Πωγωνίου ὑπάρχει ἔξευγενισμένον ὄνομα «Γκουγκάκης».

Δραγατισιά : Εἶδος περιπτέρου ἀπὸ κλάδους δένδρων ἢ και ἐπὶ δένδρων, ὅπου ἔμενον ἄλλοτε, ἐπὶ τουρκοκρατίας, οἱ φύλακες τῶν ἀγρῶν και τῶν ἀμπέλων, οἱ λεγόμενοι «δραγάτες». Ἡ λέξις εἶναι ἀρχαία ἑλληνική, κατὰ δὲ τὸν ἀείμνηστον Ἀρβανιτόπουλον σώζεται και τὸ ρῆμα «δραγατεύομαι⁽²⁾».

Κάτω Χώρα—Πάνω Χώρα : Συνοικισμοὶ ἄλλοτε ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπηρτίζετο τὸ Δελβινάκι, με ὄριον τὸ «μεσοχωρι». Ἰνδείξις σπουδαία διὰ στάδια ἐγκαταστάσεως ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως. Μὲ τὴν βοήθειαν παρομοίων τοπωνυμιῶν, εἶναι δυνατὴ ἡ παρακολούθησις τῶν κινήσεων τῶν διαφόρων ἐγκαταστάσεων κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῶν ἀπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν. Εἰς τὴν Ἑπειρον ὑπάρχουν πολυάριθμα τοιαῦτα τοπωνύμια, ὅπως Ἄνω και Κάτω Βίτσα, Ἄνω και Κάτω Πεδινὰ (Σουδενὰ) εἰς Ζαγόρι⁽³⁾.

Ὡς πρὸς τὴν προφορὰν, παρατηροῦμεν ὅτι ἕκαστον τῶν τοπωνυμιῶν τούτων προφέρεται εἰς δύο λέξεις, τῶν ὁποίων τονίζονται και τὰ δύο συνθετικὰ (Ἐπάνω - Κάτω). Βαθμηδὸν ὁμως κάθε λέξις ἔχωρίσθη εἰς τὰ συστατικά της, ὅπως διεμορφώθησαν αὐτὰ μετὰ τὴν σύνθεσιν, βοηθούσης ἴσως και τῆς συχνῆς χρήσεως.

Ἡ λέξις «χώρα» σημαίνει κτηματικὴν περιοχὴν και χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς ἡπειρωτικὰς ἐπιγραφὰς τοῦ ΙΕ και ΙΖ αἰῶνος, παύει δὲ τὸν ΙΗ⁽⁴⁾.

Κλέφτη (στοῦ) : Ἀνδρωνυμικὸν τοπωνυμικόν, ὄπλαρχηγοῦ «κλέφτη» κατὰ τὸν Γ. Γαζῆν, φονευθέντος εἰς Σάλωνα τὸ 1824. Πρόκειται περὶ τοῦ Δελβινακιώτου Εὐστρατίου Γκούγια.

Κλοκός : Συνοικισμὸς Δελβινακίου, σωζόμενος μέχρι τοῦ 1755, και τοῦ ὁποίου τὴν περιοχὴν ἠγόρασαν ἀργότερον οἱ Δελβινακιῶται Ντέντος, Νταπονάτες και Κλάπης⁽⁵⁾.

Κόκκινου (στοῦ) : Δασώδης λοφώδης ἔκτασις πρὸς Β. τοῦ Δελβινακίου και εἰς

1. Πρὸβλ. Ψάλτη: Λεκ. Ἀρχ. 35.

2. Πρὸβλ. Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς, 1913, σελ. 26—28. Ν. Ἀνδριώτη: Ἐτυμολογικὸν Λεξικὸν τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς, σελ. 56.

3. Ἑπειρ. Χρονικά, 1934, σελ. 160.

4. Κ. Σάθα: Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς, σελ. 309—311.

5. Ν. Πατσέλη: Τὸ Δελβινάκιον τῆς Ἑπείρου, σελ. 48.

ἀπόστασιν μιᾶς καὶ πλέον ὥρας, κληθεῖσα οὕτω ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ χώματος. Ὑπάρχει καὶ μεταξὺ Πυρσόγιαννης καὶ Στράτσιανης, εἰς δὲ τὴν Βούρμπιανην ὑπάρχει ἡ περιοχὴ «στὸ Κοκκινόχωμα» (1).

Κολοδίτη (στοῦ): Ἀνδρωνυμικὸν τοπωνύμιον ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου οἰκιστοῦ τῆς περιοχῆς Γεωργίου Κολοδίτη (λόγῳ καταγωγῆς του ἐκ τοῦ χωρίου «Κολοδὲ» τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου).

Κονάκι: Τοπωνύμιον, ὅπου σήμερον τὸ Δημόσιον Ταμεῖον. Λέξις τουρκικὴ σημαίνουσα μέγαρον, διοικητήριον, ἀλλὰ καὶ σταθμός, κατάλυμα. Οἴκημα, ὅπου ἄλλοτε ἐφιλοξενοῦντο οἱ Τοῦρκοι στρατιῶται καὶ ἄτακτοι Ἀλβανοί, οἱ ὅποιοι πρὸ τῆς κτίσεώς του «ἐφιλοξενοῦντο» ὑπὸ τῶν κατοίκων, ὑποχρεωμένων πρὸς τοῦτο μονίμως.

Κουτσομούλια: Σύνθετον τοπωνύμιον ἡ πρώτη λέξις τοῦ ὁποίου σημαίνουσα «μικρὸς» ἀπαντᾶται συχνά, ὅπως «κουτσοχώρι» ἤτοι μικρὸ χωριό, ἐνταῦθα «μικρὸς μύλος» λειτουργῶν μόνον τὸν χειμῶνα, ἐν σχέσει μὲ τὸν «Λέπενο» λειτουργοῦντα καθ' ὅλον τὸ ἔτος καὶ ἀπὸ τὰ ρέοντα ὕδατα τοῦ ὁποίου λειτουργοῦν τὰ «κουτσομούλια».

Κουτσόκρανον: Ὀρεινὴ ἔκτασις εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ὁποίας καλλιεργοῦνται ὀλίγοι ἀγροί. Ἡ λέξις εἶναι σύνθετος, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον συνθετικὸν τοῦ τοπωνυμίου εἶναι λέξις τουρκικὴ, «κιουτσούκ» σημαίνουσα «μικρὸς», καὶ ἡ ὁποία προτάσσεται συχνὰ τῶν οὐσιαστικῶν μὲ σκοπὸν περιοριστικὸν τοῦ μεγέθους ἢ τῆς σημασίας των, ὅπως «κουτσοχώρι» (μικρὸν χωριόν), «κουτσοχώραφο» (χωράφι μικρᾶς ἀξίας καὶ σημασίας), «κουτσομούλια» (μικρὸς μύλος εἰς Δελβινάκι), ἐν σχέσει μὲ τοὺς μεγάλους «Λέπενο» καὶ «Ραγώζια».

Κρίπουνας: Σκωπτικὸν προσωνύμιον, κατὰ τὸν Γαζῆν, ἰσχυρογνώμονος (κεφάλι κριπούνι) ὄπλαρχηγοῦ ἐδρεύοντος εἰς τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴν. Πρόκειται ὅθεν περὶ τοπωνυμίου ἐξ ἀνδρωνυμικοῦ.

Καζᾶ λάκκος: Ἀνδρωνυμικὸν τοπωνύμιον, ὅπως σώζεται καὶ εἰς τὸ Μπονιτσκό «Παππαλάκκα», ἐνθα ἐφονεύθη κάποιος παππᾶς, ἡ «Λακκιά Κιτσώνα» εἰς Βήσσανην, κατὰ τὸν κ. Στούπην.

Κουτσουπιά: Περιοχὴ ἐνία συναντῶνται αἱ ἀπὸ Δελβινακίου καὶ Πωγωνιανῆς πρὸς Ἰωάννινα ἀμαξिताὶ ὁδοί, κληθεῖσα οὕτω ἐκ τοῦ ὀνόματος φυτοῦ «κουτσουπιά» εὐρισκομένου εἰς τὴν συμβολήν των καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι κοινὴ ὀνομασία τῆς κερωνοειδοῦς κερκίδος ἢ κερασφόρου κερωνίας τῶν ἀρχαίων.

Λακκιές: Κοιλὰς καλλιεργουμένη μεγάλης ἐκτάσεως μεταξὺ Δήμου Δελβινακίου καὶ Κοινότητος Βησσάνης, διεκδικουμένη παρὰ τῆς τελευταίας, καὶ μετὰ πολυετεῖς ἀγῶνας δικαστικούς ἐπιδικασθεῖσα, ἐν τέλει, εἰς Δελβινάκιον. Τὸ τοπωνύμιον νοεῖται ὡς κάτι σύνθετον, διὰ τοῦτο καὶ ὁ πληθυντικὸς (2). Ἡ εὐρύτης τῆς περιοχῆς τὴν ὁποίαν καλύπτει τὸ τοπωνύμιον, ὑπαγορεύει τὴν εἰς τὸν πληθυντικὸν προφορὰν του.

Λιτάραινα Ἄνω καὶ Κάτω: Ὀρεινὴ ἔκτασις εἰς τοὺς πρόποδας λοφωδῶν ἐκτάσεων, ἐνθα καλλιεργοῦνται ἀγροὶ μὲ σιτηρά. Κατὰ τὸν Γεωργακᾶν (3), κάθε τοπωνύμιον εἰς «αινα», ὅταν ἀνάγεται εἰς κύριον ὄν, ἑλληνικὸν ἢ ἀρχαῖον ἢ Βυζαντινὸν ἢ νεώτερον, εἶναι καὶ ἐκεῖνο ἑλληνικόν. Οὕτω ἀπὸ

1. Χ. Ρεμπέλη: Κονιτσιώτικα, σελ. 265.

2. Ἀθ. Παπαχαρίση: Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τοῦ Πωγωνίου. (Ἡπειρ. Χρονικά, 1933, σελ. 144.

3. Περιοδ. «Ἀθηνα», 1938, σελ. 19.

τὸ ἐπώνυμον «Βρανᾶς»—Βράναινα, ἀπὸ τὸ «Ἀργύρω»—Ἀργύραινα (Μύκονος). Πρόκειται ὅθεν περὶ ἀνδρωνυμικοῦ ἐπωνύμου.

Λέπενο : Τοπωνύμιον, ἔνθα ἄλλοτε ἤκμαζε κεφαλοχώρι ἐξ ὀκτακοσίων περίπου οἰκογενειῶν, παρὰ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ Ἁγίας Παρασκευῆς, μὲ μέγα μοναστήριον καὶ ἐκτεταμένας γαίας, καταστραφὲν τὸ 1644 ἀπὸ τοὺς Σπαχῆδες, οἱ ὅποιοι τὸ ἔκαυσαν καὶ ἠνάγκασαν τοὺς κατοίκους νὰ διασκορπισθοῦν, ἄλλοι εἰς Ρωσίαν, ἄλλοι εἰς Τουρκίαν, ἰδρύσαντες ἴδιον χωρίον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πεγεντίκιοϊ» καὶ ἄλλοι εἰς τὸ σημερινὸν «Λέπενο» τῆς Αἰτωλοακαρνανίας⁽¹⁾. Ἐρείπια τοῦ Λεπένου σώζονται καὶ σήμερον καθὼς καὶ τὸ ὑδραγωγεῖον του, ἐπισκευασθὲν τὸ 1858⁽²⁾.

Χωρίον «Λέπενο» ὑπῆρχεν ἄλλοτε καὶ πλησίον τοῦ Περάματος τῶν Ἰωαννίνων, διαλυθὲν, καὶ τὸ ὅποιον μέχρι τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἦτο ἰδιοκτησία τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων⁽³⁾.

Λευτοκαριές : Τοπωνύμιον λόγῳ τῶν πολλῶν λεπτοκαρυῶν ποὺ φύονται εἰς τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴν.

Λούτσα : Τοπωνυμία κληθεῖσα οὕτω λόγῳ κυκλοτεροῦς καὶ ἀβαθοῦς δεξαμενῆς πληρουμένης ἀπὸ τὰ νερὰ τῆς βροχῆς, διὰ τὸ πότισμα τῶν ζώων. Ἡ τοπωνυμία ἀπαντᾶται καὶ εἰς τὸν πληθυντικόν, εἰς Δελβινάκι ὅμως μόνον εἰς τὸν ἐνικόν. Ὁ Μέγιερ παράγει τὴν λέξιν ἀπὸ τὸ ἀλβανικὸν lutse, καὶ τοῦτο ἀπὸ τὸ ἀλβανικὸν luteum, καθὼς καὶ ὁ Μέρτζιος ἀπὸ τὸ lucē, ποὺ εἰς τὴν ἀλβανικὴν σημαίνει τέλμα, βόρβορος ἢ ἀπὸ τὸ σλαυϊκὸν luxa=τέναγος⁽⁴⁾. Τὸ τοπωνύμιον ἀπαντᾶται καὶ εἰς τὴν Παρνασσίδα⁽⁵⁾ καὶ Ὑδραν⁽⁶⁾.

Λυκότρυπα : Σπηλαιῶδες κοίλωμα ἐπὶ τῆς Α. πλευρᾶς τοῦ λόφου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, εἰς τὸ ὅποιον τὸν χεινῶνα ἐμφωλεύουν λύκοι καὶ ἀλώπεκες.

Μεσσαριά : Τοπωνυμία ἄλλοτε συνοικισμοῦ, παραγομένη, κατὰ τὸν Χατζιδάκην, ἀπὸ τὸ ἐπίθετον «μέσος», ποὺ σημαίνει τὰ ἐν μέσῳ, τὰ ἐντός, τὰ μεταξύ, ἐκ τοῦ μεσάρης, ἀπὸ τὸ ὅποιον προέρχονται καὶ πολλαὶ ἄλλαι τοπωνυμῖαι ἁπλᾶι καὶ σύνθετοι⁽⁷⁾. Ἄλλοι παράγουν τὴν λέξιν ἀπὸ τὴν τουρκικὴν λέξιν «μεζάρι»=χωράφι, νεκροταφεῖον ἢ τύμβος, προέλευσιν τὴν ὁποίαν ἀποκλείομεν⁽⁸⁾.

Κατὰ τὸν Μηλιαράκην⁽⁹⁾, ποὺ πρῶτος ἠσχολήθη μὲ τὸ ἐτυμολογικὸν τῆς λέξεως, ἡ λέξις εἰσήχθη ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ Ἐνετῶν καὶ προέρχεται ἀπὸ τὰ «μασσέρια», ποὺ σημαίνει κτῆμα μὲ ἔπαυλιν. Ἐκαλεῖτο δὲ «μεσσάριος» ὁ γεωργὸς ποὺ καλλιεργεῖ τὴν μασσάραν καὶ κατοικεῖ εἰς αὐτὴν⁽¹⁰⁾. Τὴν ἀποψιν ὅμως αὐτὴν ἀντέκρουσεν ὁ Χατζηδάκης, ἡ ἀποψις τοῦ ὁποίου εἶναι πιθανοτέρα.

Κατὰ τὸν ἀείμνηστον Μητροπολίτην Παραμυθίας Ἀθηναγόραν⁽¹¹⁾,

1. I. Λαμπρίδου : Πωγωνισιακά, σελ. 7. Ν. Πατσέλη : Τὸ Δελβινάκιον τῆς Ἠπείρου, σελ. 38—39. Κ. Στεργιοπούλου : Ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 65.

2. Ν. Πατσέλη : Ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 43.

3. I. Λαμπρίδου : Ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 15.

4. Ἠπειρ. Χρονικά, 1934, σελ. 193.

5. Ἀθηνᾶ Μ.Δ. :

6. Ἀρχεῖον Ὑδρας, τόμ. 6ος, σελ. 462.

7. Γλωσσικαὶ Μελέται Α. σελ. 115. Πρβλ. καὶ Ἀθηνᾶν, τόμ. ΣΤ, 1894 καὶ ΚΑ 253.

8. Κ. Μέρτζιος : Εἰς Ἠπειρ. Χρονικά Θ., σελ. 201.

9. Δελτ. Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἐταιρ., τόμ. Δ., σελ. 423—474.

10. Χατζηδάκης : Ἐνθ. ἄνωτ.

11. Φῶς ἀπὸ τὰ βάθη τῶν ὑδάτων, τεύχος 4ον, σελ. 14—15.

ἡ τοπωνυμία «μεσσαριά» σημαίνει τόπον κατάρρευτον ἀπὸ ὕδατα καὶ συνεπῶς εὐφορον, καὶ παράγεται ἀπὸ τὸ Μέσ—Μέσα, πού σημαίνει ὕδωρ. Ἡ τοπωνυμία ἀπαντᾶται καὶ εἰς Σῦρον, Ἄνδρον, Κύδνον, Κρήτην καὶ εἰς Κατσικά, πλησίον τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου τὸν μὲν χειμῶνα ἀναβρῦει νερὸ ἀφθονον, τὸ δὲ θέρος, λόγῳ τῆς ὑγρότητος, ἀναφύεται ἐν ἀφθονίᾳ χόρτον πρὸς βοσκὴν τῶν ζώων (1).

Μεσορράχη: Τοπωνυμία πού δίδεται συνήθως εἰς ράχες πού περιλαμβάνονται μεταξὺ δύο ἄλλων ράχεων ἢ κοιλάδων. Ἐνταῦθα πρόκειται μᾶλλον περὶ τοῦ δευτέρου, ὅπως «μεσογιόφυρα», ὀνομάζεται ἢ ἐπὶ τοῦ Ἄφου γέφυρα, ὅπου διέρχεται ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς τῆς Ἠπείρου «Ἰωαννίνων—Κορυτσᾶς», πού ὀνομάσθη οὕτω ἐπειδὴ κεῖται μεταξὺ δύο γεφυρῶν, ἧτοι τῆς ἐπὶ τοῦ Σαρανταπόρου καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Μπουραζάνι, πού συμβάλλουν εἰς τὸν Ἄφον ποταμόν (2).

Μεσοχώρι: Πλατεία εἰς τὸ κέντρον τῆς κωμοπόλεως, ὅπου συνήθως συγκεντροῦνται οἱ κάτοικοι καὶ χορεύουν κατὰ τὰς πανηγύρεις. Εἰς τὸ Δελβινάκι, ὠρισμένον μέρος τοῦ μεσοχωρίου λέγεται καὶ χοροστάσι.

Μπολιάνιτσα: Τοποθεσία Ν.Α. τοῦ Δελβινακίου, καὶ ὄροπέδιον ἔνθα ὑπάρχει παρεκκλήσιον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Γενέσεως τῆς Θεοτόκου. Ἡ λέξις «μπολιάνιτσα», κατ' ἄλλους εἶναι σλαυϊκὴ, σημαίνουσα περιοχὴν ὁμαλὴν ἐκ τῆς λέξεως Poljana, κατ' ἄλλους προέρχεται ἀπὸ τὴν σλαυϊκὴν λέξιν «μπόλι» ἧτοι ἀσθενῆς, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ τοποθεσία αὕτη ἐχρησίμευεν ἄλλοτε ὡς ἀπολυμαντήριον δι' ὄσους προήρχοντο ἀπὸ ἐπαρχίας πού εἶχον προσβληθεῖ ἀπὸ μεταδοτικὰς νόσους. Κατ' ἄλλους, τέλος, ἡ λέξις «μπολιάνιτσα» προέρχεται ἀπὸ τὸ «πολὺ ἄνασσα», τίτλος ἀπονεμόμενος εἰς τὴν Θεοτόκον (3). Ὁ ὑπ' αὐτῆς ναὸς ἐκτίσθη τὸ 1630, ἐμεγεθύνθη δὲ εἰς τὴν σημερινὴν του κατάστασιν τὸ 1871, τὸ δὲ κωδωνοστάσιον προσετέθη πρωτοβουλία καὶ φροντίδι Αἰκατερίνης Π. Κοσύφη, πολὺ ἀργότερον.

Μπραυδίλα: Ἀνδρωνυμικὸν τοπωνύμιον ὀπλαρχηγοῦ, κατὰ τὸν Γ. Γαζῆν.

Μπρίμπα: Ὅμοίως ὡς ἄνω.

Νεζερός: Τοπωνυμία παρὰ τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Ἰωάννινα—Δελβινάκι, καὶ τὴν ὁμώνυμον λίμνην. Λέξις παραγομένη ἀπὸ τὸ «ἔξερο» πού σημαίνει «λίμνη» (4).

Ἐκτὸς τῶν λιμνῶν, ἡ τοπωνυμία ἀναφέρεται καὶ εἰς τοὺς συνοικισμούς. Παρὰ τῷ λαῶ, διατηρεῖται ὁ γεωγραφικὸς ὄρος, πού σημαίνει «λίμνην», μὲ τὸ ὄνομα δὲ αὐτὸ ὀνομάζει οὕτως ὄλας τὰς λίμνας, ὁ δὲ γεωγραφικὸς ὄρος ἐπολιτογραφήθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν κατὰ τὸν μεσαῖωνα (5).

Νιάμα: Σλαβικὸν τοπωνύμιον ἐκ τῆς βουλγαρικῆς πιθανῶς, κατὰ τὸν Σπ. Στούπην, λέξεως «νέμα» σημαίνουσης ξηρότοπος. Περιοχὴ ἄνωθεν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Χούνης ἄγονος καὶ πετρώδης ἔνθα εὐδοκιμεῖ μόνον ἡ ρήγανη.

Παλιόρρογκο: Τοπωνυμία, πού ἔχει σχέσιν ἢ μὲ τὴν ἀλβανικὴν rogë=πού σημαίνει τὰ μεταξὺ πεύκων καὶ ἐλάτων ἀρκετὰ μεγάλα διαστήματα, ἢ μὲ τὴν λατινικὴν rogas=πυρὰ καὶ τὴν ταυτόσημον ἰταλικὴν rogo=πυρὰ, ὅπου ἐκαίοντο οἱ αἵρετικοὶ (6).

Τὸ τοπωνύμιον αὐτὸ προέρχεται μᾶλλον ἀπὸ τὰ ρόγγια, ὅπου εἰς

1. Ἀθηναγόρα: Ἐνθ. ἄνωτ. Μηλιαράκη: Ἐνθ. ἄνωτ.

2. Κ. Στεργιοπούλου: Ἠπειρ. Χρονικά, 1937, σελ. 227—228.

3. Ν. Πατσέλη: Τὸ Δελβινάκιον τῆς Ἠπείρου.

4. Ἀν. Κεραμοπούλου: Τί εἶναι οἱ Κουτσόβλαχοι, σελ. 15. Ἰ. Λαμπρίδου: Ἠπειρωτικὰ Μελετήματα ΣΤ., σελ. 8.

5. Κ. Στεργιοπούλου: Ἠπειρ. Χρονικά, 1937, σελ. 248.

6. Κ. Μέρτζιου: Εἰς Ἠπειρ. Χρονικά, 1934, σελ. 187.

τὴν Λάκκαν—Σοῦλι ὀνομάζουσι τὰ χωράφια ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰς ἐκ-
χερσώσεις μὲ τὴν βοήθειαν τῆς πυρκαϊᾶς, ὅποτε ἡ σπορὰ γίνεται ἀμέσως
καὶ εἶναι μεγάλης ἀποδόσεως, συνηθέστατον ἄλλοτε εἰς τὴν Ἑπειρον,
ἀπαγορευόμενον ὅμως σήμερον ὡς καταστρέφον τὰ δάση. Ἡ τοποθεσία
ὥστε «παλιόρογκον» θὰ ἦτο ἄλλοτε δάσος, μεταβληθεῖσα ἀργότερον εἰς
«ρόγγι» (1).

Κατὰ τὸν Χατζηδάκη ὑπάρχει καὶ ρῆμα «ρογκίζω», ποὺ ση-
μαίνει κόπτω τοὺς θάμνους, διὰ τὸ παρασκευάσω καλλιεργήσιμον ἄγρον
«ρόγγι» (2).

Πλασάβιτσα: Τοπωνύμιον σλαβικῆς προελεύσεως, καὶ ἄλλοτε συνοικισμός, τοῦ
ὁποίου οἱ κάτοικοι, μετοικήσαντες ἀργότερον εἰς Δελβινάκι, ἀπετέλεσαν τὴν
σημερινὴν συνοικίαν τῆς «Πάνω Χώρας».

Προσήλιο: Τοποθεσία λοφοσειρᾶς εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ὁποίας καλλιεργοῦνται
μερικοὶ ἄγροί, ἐκτάσεως γενικῶς διακοσίων περίπου στρεμμάτων, κληθεῖσα
οὕτω ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἥλιος ἀνατέλλει ἐνωρίτερον καὶ
δύει βραδύτερον ἢ εἰς ἄλλας περιοχάς.

Χωρίον «Προσήλιο» ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Δωδώνης
τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων, ὁμοίως εἰς Κοζάνην, εἰς ὁμώνυμον ἐπαρχίαν καὶ
εἰς τὴν ἐπαρχίαν Παρνασίδος τοῦ νομοῦ Φωκίδος.

Ρονίτσα: Ὀροσειρὰ πρὸς Ν.Α. τῆς κωμοπόλεως, διακρινομένη εἰς «πάνω» ὑ-
ψηλοτέραν καὶ «κάτω» χαμηλοτέραν Ρονίτσαν. Σχετικῶς ἀναφέρομεν
ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅσα τοπωνύμια σχηματίζονται ἀπὸ ὀνόματα προσώ-
πων, ἐμφανίζονται εἰς πατρωνυμικά μὲ τὴν κατάληξιν «ίτσα» π.χ. Γεωρ-
γίτσα, Σενίτσα. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ὅμως αὐτοὺς πατρωνυμικοὺς σχημα-
τισμοὺς εἰς «ίτσα», πρέπει νὰ διακρίνωμεν μερικὰς λέξεις τῶν ὁποίων ἡ
κατάληξις εἰς «ίτσα» ἔχει ἐτυμολογικὴν ἄλλην προέλευσιν π.χ. Γορίτσα
«ὄρος», Γρανίτσα «ὄριον σύνορον».

Κατὰ τὸν ἀείμνηστον Ε. Κουρίλαν, ἡ κατάληξις «ίτσα», «ίτσα» προ-
έρχεται ἀπὸ τὰ διπλᾶ σσ, ττ, π.χ. «κόττυφος» παρ' ἀρχαίοις «κόττυφος» (3).

Ρούγα: Λέξις ἰταλικῆς προελεύσεως, δηλοῦσα συνοικίαν, κατὰ δὲ τὸν καθηγη-
τὴν κ. Κ. Στεργιόπουλον, στενὴν τοποθεσίαν, διάβασιν. Ἡ πρώτη ἐρμη-
νεῖα εἶναι ἐπικρατεστέρα (4).

Ρουμάνι: Πυκνὸν καὶ ἐντελῶς ἀκαλλιέργητον δάσος, κατὰ τὴν ἑλληνοαλβανι-
κὴν διάλεκτον (5).

Σιάδια: Τόπος ἴσιος, ὁμαλὸς ἢ ἄλλως πως ἰδιοτοπία. Ἐπειδὴ τοιοῦτοι ὁμαλοὶ
τόποι συναντῶνται εἰς πολλὰ μέρη, διὰ τοῦτο διαστέλλονται μὲ τὴν προσ-
θήκην ὀνομαστικοῦ διορισμοῦ εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκουν. Εἰς Δελβινάκι ἔχο-
μεν σχετικὴν τοπωνυμίαν «στοῦ Γιάνν' τὸ σιάδι» (6), λοφίσκος Β.Δ.
τῆς κωμοπόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἐκτάσεως πεντήκοντα στρεμ-
μάτων, οἱ ἄγροί τῶν ὁποίων καλλιεργοῦνται μὲ σιτηρά.

Σιόποτο: Τοπωνυμία παρὰ τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, προερχομένη,
κατὰ τινὰς ἀπὸ τὴν Σερβικὴν καὶ Βουλγαρικὴν «σοπότ», ποὺ σημαίνει
γῆν νεροῦ, περιοχὴν πλησίον ποταμοῦ. Ὁ Ἀραβαντινὸς ὅμως ἐρμηνεύει
αὐτὴν ἀπὸ τὸ «εἰσότοπον» ἢ «σηποτόν», διὰ τὸ ἄνυδρον τῶν ἐδα-

1. Χρ. Σοῦλη: Ἑπειρ. Χρονικά, τόμ. 7ος, σελ. 239.

2. Ἐκθεσις τοῦ ὑπὸ τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας προκληθέντος διαγωνισμοῦ τοῦ
1912. Ἀθηνᾶ, 1913, σελ. 284.

3. Τὸ Κράτος τῆς Ἀληθείας. Ἀθῆναι, 1924, σελ. 284—285.

4. Ἑπειρ. Χρονικά, 1933, σελ. 117.

5. Περιόδ. Ἀθηνᾶ, 1929, σελ. 93.

6. Γ. Ἀναγνωστοπούλου: Εἰς Ἑπειρ. Χρονικά, 1926, σελ. 92.

φῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων εὐρίσκοντο (1). Ἡ γραφή «σιο» εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν ἀποδίδει τὴν προφορὰν, ὅπως περίπου γερμ. scho, ἀγγλ. cho γαλλ. cho. Ἡ λέξις ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἡπειρον, εἰς κείμενα τοῦ 1454, 1479 καὶ 1558 (2).

Ἡ τοπωνυμία αὕτη ἀπανιᾶται εἰς Κεράσοβον Κονίτσης, Κουκουλί Ζαγορίου, εἰς Μελισσουργούς, Μόλισταν, Δ. καὶ Β.Δ. τοῦ Ἀργυροκάστρου, Καλάβρυτα, Αἰτωλίαν, Κοζάνην, περιοχὴν Λαρίσης (ὄνομα βουνοῦ) (3).

Σκάπετο: Κατὰ τὸν ἀείμνηστον Μητροπολίτην Παραμυθίας Ἀθηναγόραν (τὸν ἀπὸ Μεγάλων Πρωτοσυγγέλων) ἡ ρίζα «Σκ» καὶ αἱ συναφεῖς αὐτῇ πρὸς παραγωγὴν ὀνομάτων προσώπων καὶ τόπων ἔχει πάντοτε σχέσιν μὲ πολυτιμα μέταλλα. Οὕτω σκιρτητῆς ἐκαλεῖτο ὁ πάγχρυσος Διονύσιος Βόκιχος, Σκέφρος, υἱὸς τοῦ Ταῦγέτου, ὅπου μεταλλεῖα σιδήρου, Σκαρίνα, Κύπρου τῆς χρυσοφόρου, Σκουτάριον Λακωνίας παρὰ τὸν χαλκοτρόφον Ταῦγετον, Σκουριώτισσα, μεταλλεῖον χαλκοῦ εἰς Κύπρου, Σκούπα Ἄρτης, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀράχθου, ὅπου πλούσια μεταλλεῖα (4).

Σκέμπια: Τοπωνύμιον, ἔναντι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς Ἰωάννινα, κληθὲν οὕτω ἀπὸ τοὺς ἀποτόμους ἐκεῖ βράχους τῆς. «Στὰ σκέμπια τ' Ἀϊ-Θανάση». Ἡ λέξις φαίνεται ἀλβανικὴ σημαίνουσα βράχον ὄρθιον, θρόνον. (Ἄλβ. σκάμπι=πέτρα, βράχος) (5).

Στάλλος (στὸ στάλλο): Τοπωνυμία, ὅπου μεγάλα καὶ βαθύσκια δένδρα ἢ ἐνίοτε καὶ ἴσκιοι κατασκευαζόμενοι ἐπίτηδες, διὰ νὰ ἀναπαύωνται (σταλλίζουσι=ἴστανται ὑπὸ σκιᾶν) τὴν μεσημβρίαν, κατὰ τὸ θέρος, τὰ πρόβατα. Κατὰ τὸν Μέρτζιον, ἡ λέξις παράγεται ἀπὸ τὸ ἰταλικὸν «στάλλα»= μέρος ὅπου φυλάσσονται τὰ ζῶα (6).

Ἀπὸ τὸ «στάλλος» ἦτοι ἴσκιος, πὺν σταλλίζουσι τὰ ζῶα τὸ καλοκαῖρι (ὄρθια), ἔχομεν τὸ ρῆμα «ξεροσταλλιάζω» ἦτοι ἴσταμαι ὄρθιος ὥστε ἀπὸ τὴν ἀκίνησιαν οἱ πόδες μου μετεβλήθησαν τρόπον τινὰ εἰς πασσάλους, σταλίκια, ἀναίσθητα ὡς ξύλα.

Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ τὸ ρῆμα «σταλικοπόδιασα» δ.λ.δ. ἀπόστασα στεκόμενος ὄρθιος (7).

Μεταφορικῶς «στάλλος τοῦ σπιτιοῦ»=ὁ ἀρχηγός, ὁ προστάτης καὶ οἶονεὶ ὁ στολισμὸς τοῦ σπιτιοῦ.

Σταυρός: Τοπωνυμία παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς κωμοπόλεως, ὅπου διασταυροῦνται δύο ὁδοὶ καὶ εἰκονοστάσιον. Ἡ τοπωνυμία αὕτη εἰς πολλὰ χωρία ἐδίδετο πρὶν κατασκευασθῶν τὰ εἰκονοστάσια, ὁπότε εἰς τὰς εἰσόδους τῶν χωριῶν, καὶ εἰς ὄλην σχεδὸν τὴν Ἡπειρον, ἔστηνον ξυλίνους σταυροὺς, διὰ νὰ προφυλάξουν τὰ χωρία ἀπὸ τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα (8).

Στές καρυές: Φυτῶνυμος τοποθεσία, λόγῳ φυτεύσεως καὶ ὑπάρξεως πολλῶν καρυῶν. Ἐνίοτε προστίθεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς τοποθεσίας

1. Χρονογραφία Β., σελ. 154.

2. Ἀφιέρωμα εἰς Χρ. Σούλην: σελ. 150. Κ. Μέρτζιου: Ἡπειρ. Χρονικά, 1934, σελ. 192. C. Sathas: Documenta inedita relatifs à l'histoire de la Crèce au moyeuâge. Paris, 1880—1890, σελ. 214—5, 220, 302.

3. Κ. Στεργιοπούλου: Ἡπειρ. Χρονικά, 1933, σελ. 110, 123, 139 καὶ 1938 σελ. 174. Πρβλ. Γεώργιακα: Σλαβικὴ ἐπίδραση στὸ τοπωνύμιον τῆς Ἡπείρου. Εἰς Ἀφιέρωμα εἰς τὴν Ἡπειρον, εἰς μνήμην Χρ. Σούλη, σ.λ. 150.

4. Ὁ Ὀμηρικὸς Κόσμος—Ὁ Ὑσκούδάμα Θράκης, σ.σ. 21—22.

5. Θωμοπούλου: Πελασγικά, Ἀθῆναι, 1912, σελ. πε).

6. Δ. Σάργου: Παρατηρήσεις εἰς τὸ ἠπειρωτικὸν γλωσσάριον τοῦ Ἀραβαντινοῦ, σελ. 30.

7. Ἀθ. Παπαχαρίση: Εἰς «Ἡπειρ. Ἐστία», Μάϊος 1961, σελ. 427—428.

8. Χρ. Σούλη: Τοπωνυμικὸν τῶν Χουλιαράδων: Ἡπειρ. Χρον., 1932, σελ. 241.

ὅπου τὰ ὁμώνυμα δένδρα, «στὲς καρυὲς τοῦ Δεληγιάννη». Πολλάκις καὶ μάλιστα δταν ὁμιλεῖ κανεὶς διὰ τὸ χωράφι τοῦ μόνου ποῦ κεῖται εἰς τὴν τοποθεσίαν καρυὲς (1).

Σωτήρα (Στὴν ἄη Σωτήρα): Τοπωνυμικὸν Ἀγιώνυμον, ὅπου εὐρίσκεται τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ ὁμωνύμου ναοῦ.

Εἰς τὰς ἁγιονυμικὰς τοποθεσίας δὲν γίνεται χρῆσις τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἁγίος—ἁγία, μετ' αὐτῶν δὲ τίθεται τὸ χαρακτηριστικὸν Σωτήρ. Εἰς τὴν Κρήτην (εἰς Μύρθιο) ὑπάρχει τοπωνυμία «στὸν Ἀῖ Σταυρωμένο» (2).

Ταξιάρχης: Ἀγιονυμικὸν τοπωνύμιον, ἔνθα σήμερον τὸ νεκροταφεῖον Δελβινακίου. Ὁ ἐν αὐτῷ ναὸς μετὰ γυναικωνίτου, ἄνευ ὁμῶς ἀρχιερατικοῦ θρόνου, εἶναι ἐκ τῶν νεωτέρων, ἀνακαινισθεὶς τὸ 1893, παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Θωμᾶ Ι. Γκιώχα. Τὸ τοπωνύμιον τοῦτο ὑπονοεῖ σήμερον τὸ ἐκεῖ νεκροταφεῖον. «Ὅλοι θὸ πᾶμε στὸν Ταξιάρχη» ἦτοι ὅλοι θὰ ἀποθάνωμεν».

Φράξο: Περιοχὴ Β.Δ. τῆς κωμοπόλεως περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν, ἐκτάσεως πενήτηκοντα περίπου στρεμμάτων κεκαλυμμένα μεθ' ἄμνους, καστανέας καὶ μερικὸς ἀγρούς, κυρίως ὁμῶς ἀπὸ τὸ δένδρον «φράξος», τὰ φύλλα καὶ οἱ κλάδοι τοῦ ὁποίου χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς κατοίκους πρὸς βαφήν τῶν ὑφασμάτων.

Φραντζάτο: Τοπωνύμιον, συνήθως εἰς ὑψηλὸν μέρος, ὅπου οἱ φύλακες ἐκάθηντο τὸ καλοκαίρι συνήθως καὶ ἐπέβλεπον τοὺς ἀγρούς καὶ τὰς ἀμπέλους. Ἡ λέξις προέρχεται ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς οἵτινες ἐκάλουν οὕτω τὸ περίπτερον ὅπου, κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἐκάθηντο οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν ἀκολουθίαν των, κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ τρυγητοῦ, ποῦ ἐλάμβανον χώραν τὸ φθινόπωρον εἰς τὴν μικρασιατικὴν ἀκτὴν, συνήθως ἔναντι τοῦ Βυζαντίου (3).

Χιλιομόδι: Τοπωνύμιον, σύνθετον κατὰ τὸν Γαζῆν, δοθὲν λόγῳ τῆς μεγάλης εὐφορίας τῆς περιοχῆς, ἀπὸ τὸ «χίλια» καὶ «μόδιον». Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ τοπωνυμίου «μόδιον» εἶναι μονὰς βάρους σίτου ποικίλης χωρητικότητος. Χιλιομόδι ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν Κορινθίαν ὡς ἔδρα ὁμωνύμου κοινότητος μετὰ 1400 κατοίκους.

Χοροστάσι: Τοποθεσία πρὸς τὴν Ν. πλευρὰν τῶν παλαιῶν ἐκπαιδευτηρίων Δελβινακίου, κληθεῖσα οὕτω διότι, εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν, ἐγίνοντο εἰς αὐτὴν οἱ κοινοὶ χοροὶ κατὰ τὰς ἐορτὰς, λόγῳ τῆς ὁμαλότητος καὶ τοῦ ἀρκετοῦ ἐδάφους, καταλλήλου πρὸς τοῦτο.

Χούνη: Κοίλη κατωφέρεια ἐν εἴδει χοάνης, τῆς ὁποίας ἡ βᾶσις εἶναι εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους. Θέσις τρόπον τινα χωνοειδῆς δ.λ.δ. ἀποκεκρυμμένη καὶ ἀθέατος. Πρόκειται περὶ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς λέξεως χώνη (χοάνη)(4).

1. Ἀθ. Παπαχαρῖση: Εἰς Ἡπειρ. Χρονικά, 1933, σελ. 148.

2. Χατζηδάκη: Ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 7.

3. Ἡπειρ. Ἔστια, τευχ. 40—41, σελ. 791.

4. Π. Φουρίκη: Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνύμιον τῆς Ἀττικῆς, Ἀθήναι, 1929, σελ. 96. Πρβλ. καὶ Περγαίβου: σ.σ. 373. Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς Μέσης καὶ Νέας Ἑλληνικῆς, Ἀθηνᾶ 27 (1915), σελ. 39.

ΠΑΡΓΑ-ΣΤΕΡΙΑ*

(Λ Ε Ξ Ι Λ Ο Γ Ι Ο Ν)

Α'. Βραβεῖον τῆς ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἑταιρείας

ἡβοροδς (ὀ) καὶ ὀβοροδς (ὀ): περίφραγμα μάνδρας τῆς αὐλῆς τοῦ σπιτιοῦ.

ἡλιος (ὀ): ἡλιανθος.

ἡλιος ἢ βροχή. Φράση πού χρησιμοποιοῦν οἱ δμάδες τῶν παιδιῶν στὰ παιχνίδια. Φτύνουν τὴν μιὰ πλευρὰ πλακίτσας (πού εἶναι βροχή) καὶ τὸ ἄβρεχο ἡλιος καὶ στρίβουν στὸν ἀέρα. Ἐκεῖνος πού πετυχαίνει διαλέγει «πουλιὰ» (συμπαίχτες) κ.λ.π.

ἡμορο (τό): γαιόμορο.

ἡπατο (τό) σνθ. στὸ πληθ. ἡπατα (τὰ) (ἐκ τοῦ ἡπαρ. Ἀφορᾷ τὸν κοιλιακὸ χῶρο ἀπὸ τὸ διάφραγμα καὶ κάτω. Πρβλ. «μοῦ πέσανε τὰ ἡπατα (κουράστηκα), «μοῦ κόπηκαν τὰ ἡπατο (φοβήθηκα)».

θαμάζω καὶ θιαμάζω (ρ): θαυμάζω. Ἄλλ. λ. θᾶμα, θιάμα καὶ θιάμασμα (τό). Πρβλ. «ποιὸς εἶδε τέτοιο θιάμασμα, παραξενιὰ μεγάλη».

θαμπούρα (ἦ): ὀμιχλώδης ἀτμόσφαιρα. [μείωσι τῆς ὀράσεως (μόνιμη ἢ παροδική) ἀπὸ ἀσθένεια τῶν ματιῶν, ζαλάδα κτλ.

θάμπωμα (τό): λυκόφως καὶ λυκαυγές. Πρβλ «θάμπωμα», «μπρὶν ἀπ' τὸ θάμπωμα», «μέσ' στὸ θάμπωμα».

θανατὰς (ὀ): χάρος Πρβλ. «Ὁ Σπῦρος τσῆ Λένης εἶναι τοῦ θανατᾶ», «τὸν μετάλαβε ὁ παπᾶς, εἶναι τοῦ θανατᾶ».

θανατικὸ (τό): ἐπιδημικὴ ἀρρώστεια (πανούκλα, χολέρα, ἐξανθηματικὸς κ.λ.π.) πρβλ. «μὲ τούτη (τῆ) βρῶμα καλὰ πού δὲν ἔπεσε θανατικὸ».

θανατουλίτης (ὀ): κακὸ σπειρὶ πού ἄλλες (παληές γυναῖκες) τὸ περιγράφουν

κατάμαυρο, νὰ βγαίνει στὸ μπράτσο καὶ ἄλλες κόκκινο μὲ ἄσπρο κεφάλι, πού προμηνούσε τὸ θάνατο.

θαραπεία καὶ θεραπεία (ἦ): γελωτοθεραπεία. πρβλ. εἶχαμε μιὰ θαραπεία σήμερα στὸν καφενέ», Ρ. θα (ἦε) ραπεύομαι, μέλλ. θὰ θαραπαῶ, παρατ. ἦ ἄορ. θαραπαύτηκε καὶ θαραπάηκα. θαραπαμὸς (ὀ) καὶ θεράπειο (τό): ἡσυχία πρβλ. «βρῆκα θαραπαμὸ», «βρῆκα τὸ θεράπειο μου».

θέ: μόριο χρησιμοποιούμενο πρὸ τοῦ ρήματος καὶ τοῦ συνδέσμου «νὰ» στὸν μέλλοντα. πρβλ. «θὲ νᾶρθω», «θὲ νὰ λησμονήσω», «θὲ νὰ ρίξω» κλπ. [πρόσθεμα σὲ τοπικὰ ἐπιρρήματα (ὅπως κυλ—θενες) πρβλ. ἄλλοῦθε, ἐκεῖθε, ἐδῶθε, κάτουθε, ὄπουθε, ὅπως καὶ ἄλλοῦθενες, ἐδῶθενες, ἐκεῖθενες κλπ.

θειὸς (ὀ) θειὰ (ἦ): θεῖος, θεία.

θέλ(η)μα (τό): ἡ δωρεὰν ἢ μὲ ἀμοιβὴ ἐκτέλεσι μικροεκδουλεύσεως. πρβλ. «θὰ μοῦ κάνης ἕνα θέλημα μέχρι τὸ σπίτι, Κωστάκη;», «τώρα δὲν ἀδειάζω, ἔχω θέλημα». Ἄλλ. λ. θελ(η)ματάρης (ὀ):=αὐτὸς πού κάνει κατ' ἐπάγγελμα θελήματα (ἀστυθεράπων). [τὸ κάνει τὸ θέλημα: φράσ. πού λέγεται γιὰ μικρῆς ἡλικίας ἄτομο πού, ἐνῶ δείχνει ἀθῶο, εἶναι ξύπνιος σεξουαλικῶς (δηλ. μπορεῖ νὰ μεταφέρῃ μηνύματα ἀπὸ ἐραστὴ στὴν ἐρωμένη του).

θελὸς (ὀ): ἐπίθ. θολὸς οὖσ. φελλός.

θεμέλιωμα (τό): ἡ συνήθεια νὰ σφάζεται κόκκορας, ἄρνι κλπ., στὸ θεμέλιο λίθο κτίσματος γιὰ «στερέωμά» του. Ἄλλ. κουρμπάνι (βλ.λ.).

θεμελιωμένος (ὀ): μὲ γερὰ θεμέλια. ἄνθρωπος μὲ σωματικὰ ἀλλὰ καὶ ψυ-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 284.